

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ ЗДОРОВ'Я ТА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ
Кафедра фізичної терапії, реабілітації, спеціальної та інклюзивної освіти**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан факультету здоров'я та
фізичного виховання
СІВХОП Е.М./
« 27 » 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ ДИТИНИ
РАНЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПСИХОФІЗИЧНИМИ
ПОРУШЕННЯМИ**

Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Галузь знань	01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність	016 Спеціальна освіта
Предметна спеціальність (Спеціалізація) (за наявності)	016.02 Корекційна психопедагогіка
Освітня програма	Олігофренопедагогіка. Здоров'я людини
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова навчання	українська

Ужгород 2024

Робоча програма навчальної дисципліни «**Психолого-педагогічний супровід розвитку дитини раннього та дошкільного віку з психофізичними порушеннями**» для здобувачів ВО першого (бакалаврського) рівня галузі знань **01 освіта/педагогіка спеціальності 016 Спеціальна освіта спеціалізації 016.02 Корекційна психопедагогіка** освітньої програми «**Олігофренопедагогіка. Здоров'я людини**».

Розробник: Кляп М.І., кан. пед. н., доцент кафедри ФТРСІО, доцент

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри ФТРСІО протокол № 15 від « 26 » червня 2024 р.

Завідувач кафедри Ярослав ФІЛАК

Схвалено науково-методичною комісією факультету здоров'я та фізичного виховання протокол № 12 від « 27 » червня 2024 р.

Голова науково-методичної комісії: Фелікс ФІЛАК

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 120	другий	другий
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 4	четвертий	четвертий
	Лекції:	
	26	12
	Практичні (семінарські):	
	32	6
Вид підсумкового контролю: екзамен	Лабораторні:	
	-	-
Форма підсумкового контролю: письмовий екзамен	Самостійна робота:	
	62	102

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «**Психолого-педагогічний супровід розвитку дитини раннього та дошкільного віку з психофізичними порушеннями**» є розкриття теоретичних основ ранньої корекційно-розвиткової допомоги дітям із психофізичними порушеннями, вивчення закономірностей розвитку здорової дитини раннього та дошкільного віку, ознак порушень розвитку в різних сферах дітей цієї вікової категорії, ознайомлення з сучасними методиками корекційної роботи (зокрема з методикою АВА).

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми спеціальної та інклюзивної освіти або у процесі корекційно-педагогічної, діагностико-консультативної, дослідницької та культурно-просвітницької діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування основних теорій та методів дефектології і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності: 7, 10.

ЗК-7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК-10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності: 1, 4, 10, 13, 16.

СК-1. Усвідомлення сучасних концепцій і теорій функціонування, обмеження життєдіяльності, розвитку, навчання, виховання і соціалізації осіб з особливими освітніми потребами.

СК-4. Здатність планувати та організовувати освітньо-корекційну роботу з урахуванням структури та особливостей порушення інтелекту, актуального стану та потенційних можливостей осіб із особливими освітніми потребами.

СК-6. Здатність реалізовувати персоналізовані підходи у процесі надання послуг раннього втручання (відповідно до спеціалізації «Корпекційна психопедагогіка»).

СК-10. Здатність до системного психолого-педагогічного супроводу сім'ї, яка виховує дитину з особливими освітніми потребами.

СК-13. Здатність будувати гармонійні відносини з особами з психофізичними порушеннями, їхніми сім'ями та учасниками спільнот без упередженого ставлення до їх індивідуальних потреб.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «**Психолого-педагогічний супровід розвитку дитини раннього та дошкільного віку з психофізичними порушеннями**» є опанування таких навчальних дисциплін (НД) освітньої програми (ОП):

ОК 17 Психологія дітей з інтелектуальними порушеннями

ОК 23 Спеціальна методика дошкільного виховання

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «**Олігофренопедагогіка. Здоров'я людини**», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування,	РН 3

обмеження життєдіяльності у контексті професійних завдань.	
Аргументувати, планувати та надавати послуги раннього втручання відповідно до рівня функціонування, обмеження життєдіяльності й здоров'я дитини	РН 4
Здійснювати спостереження за дітьми з психофізичними порушеннями (інтелекту, мовлення, зору, слуху, опорно-рухових функцій тощо), реалізовувати корекційно-педагогічну роботу з урахуванням їхніх психофізичних, вікових особливостей, індивідуальних освітніх потреб, можливостей та здібностей.	РН 10
Застосовувати у професійній діяльності знання про методики, технології, форми і засоби раннього втручання, розвитку і корекції, навчання і виховання, реабілітації і соціалізації осіб з особливими освітніми потребами.	РН 11

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «**Психолого-педагогічний супровід розвитку дитини раннього та дошкільного віку з психофізичними порушеннями**»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Розуміє закономірності та особливості розвитку і функціонування, обмеження життєдіяльності у контексті професійних завдань, може аналізувати та порівнювати реальну ситуацію з нормотиповим розвитком	РН 3
Може аргументувати, планувати та має вміння надавати послуги раннього втручання відповідно до рівня функціонування, обмеження життєдіяльності й здоров'я дитини з врахуванням індивідуальних особливостей її розвитку	РН 4
Вміє здійснювати спостереження за дітьми з психофізичними порушеннями (інтелекту, мовлення, зору, слуху, опорно-рухових функцій тощо), має вміння реалізує корекційно-педагогічну роботу з урахуванням їхніх психофізичних, вікових особливостей, індивідуальних освітніх потреб, можливостей та здібностей.	РН 10
Знає, як застосовувати у професійній діяльності знання про методики, технології, форми і засоби раннього втручання, розвитку і корекції, навчання і виховання, реабілітації і соціалізації осіб з особливими освітніми потребами.	РН 11

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

Екзамен, усні відповіді на кожному практичному занятті, реферати, презентації, різні види групових завдань (проектів), участь у вебінарах щодо розвитку дітей раннього та дошкільного віку з психофізичними порушеннями.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: усні відповіді на практичних заняттях, тести з кожної теми, групові та індивідуальні завдання.

Форма модульного контролю: письмова контрольна робота; підготовка та захист індивідуального або групового проєкту (реферату, презентації, рекомендацій батькам щодо розвитку їх дитини в залежності від індивідуальних проблем), наявність сертифікату про неформальну освіту відповідної тематики.

Форма підсумкового семестрового контролю: письмовий екзамен

**Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти
Шкала контролю змістового модулю**

Показники	Бали
Змістовий модульний контроль:	
Поточний модульний контроль:	
Письмове опитування за відповідь за кожне із двох теоретичних питань нараховується по 25 балів	0-50
Бали за активність на практичних заняттях береться середній бал за оцінювання усних відповідей і тестових занять з усіх занять, що множиться на коефіцієнт 6	0-30
Бали за виконання самостійної роботи: підготовка та захист індивідуального або групового завдання за обраною темою	0-20
Сертифікат за участь у семінарі, вебінарі, тренінгу з питань розвитку дітей з ООП раннього та дошкільного віку (сертифікат за вебінар «Вступ до раннього втручання» на платформі EdEra для модуля1)	
Загальна оцінка	0 - 100

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2		Модуль ...	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	8	30	8	30		
Лабораторні заняття (допуск, виконання та захист)	-	-	-	-	-	-
Комп'ютерне тестування при тематичному оцінюванні	-	-	-	-	-	-
Письмове тестування при тематичному оцінюванні						
Індивідуальне або групове завдання із захистом			1	20		
Результати неформальної освіти вебінар «Вступ до раннього втручання»)	1	20				
Модульна контрольна робота	1	50	1	50		
Разом		100		100		

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Бали	Критерії оцінки
25	якщо відповідь повна і правильна, з прикладами та поясненнями
20	якщо відповідь по суті правильна, але є незначні недоліки
15	якщо відповідь в цілому правильна, але відсутні власні приклади і пояснення
10	якщо відповідь обмежується визначенням окремих понять
5	якщо відповідь обмежується визначенням окремих понять, з помилками
0	якщо відповідь не розкриває суті або не зроблена спроба відповісти на поставлені запитання

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Підсумковий семестровий контроль включає наступний вид контролю: письмовий екзамен.

Екзамен є заключним підсумковим видом контролю у четвертому семестрі другого навчального року. До екзамену допускаються тільки ті студенти, які отримали не менше 35 балів як середнє арифметичне за результатами змістових модулів.

Студенти, в яких оцінки за результатами середнього арифметичного двох модульних контролів дорівнюють або є вищими за 60 балів, можуть не приймати участі в екзаменаційному контролі, але за бажанням вони можуть покращити свій рейтинг, прийнявши участь в екзамені.

Під час екзамену здобувач дає письмові відповіді на 2 теоретичних питання, кожне з яких оцінюється по 40 балів відповідно до критерію оцінювання теоретичної підготовленості, та розв'язує практичне завдання у вигляді ситуативної проблеми. Максимальна оцінка за підсумковий модульний контроль складає 100 балів відповідно до шкали оцінювання національної та ЄКТС.

Нарахування балів за теоретичну підготовленість студентів на підсумковому контролі

Бали	Критерії оцінки
40	якщо відповідь повна і правильна, з прикладами і поясненнями
35	якщо відповідь повна і правильна, але є тільки окремі приклади і пояснення
30	якщо відповідь по суті правильна, але з незначними помилками
25	якщо питання висвітлено правильно приблизно наполовину, є наведені приклади і пояснення
20	якщо відповідь містить правильно висвітлені теоретичні поняття приблизно наполовину, наведені приклади, але відсутні пояснення
15	якщо відповідь обмежується тільки визначенням необхідних понять без пояснень і прикладів
10	якщо відповідь обмежується визначенням окремих понять
5	наявна спроба відповісти на поставлені питання, більшість понять висвітлені з помилками
0	якщо відповідь не розкриває суті або не зроблена спроба відповісти на поставлені запитання

Нарахування балів за практичну підготовленість студентів на підсумковому контролі

Бали	Критерії оцінки
20	Відповідь повна і правильна з обґрунтуванням своєї позиції
15	Відповідь в цілому правильна, але є неповною
10	Відповідь включає правильне розуміння основних етапів реалізації завдання, але не враховані всі аспекти вікового та психофізичного розвитку дитини

5	Наявна спроба розв'язати поставлене завдання, але є суттєві недоліки, не відображені основні структурні етапи та інші необхідні елементи, передбачені завданням
0	відповідь не розкриває суті або не зроблена спроба розв'язати поставлене практичне завдання

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D		
60-63	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1. Поняття про раннє втручання і психолого-педагогічний супровід розвитку дітей раннього та дошкільного віку

Тема 1. Основні поняття раннього втручання.

Тема 2. Організація надання послуг раннього втручання.

Тема 3. Руховий та психоемоційний розвиток здорової дитини раннього віку.

Тема 4. Основні аспекти мовленнєвого та сенсорного розвитку здорової дитини раннього віку.

Тема 5. Психолого-педагогічне вивчення дітей з порушеннями розвитку раннього віку.

Тема 6. Основні засади психолого-педагогічної роботи з дітьми раннього віку.

Тема 7. Розвивальні ігри для дітей від народження до 3-х років.

Модуль 2. Поняття про Прикладний аналіз поведінки (АВА) та основні підходи до його реалізації

Тема 1. Основи прикладного аналізу поведінки (АВА).

Тема 2. Принципи послаблення та гасіння поведінки як складові методу Прикладного аналізу поведінки.

Тема 3. Основні поняття поведінкового інструментарію. Безпомилкове навчання.

Тема 4. Деякі методи формування нової поведінки.

Тема 5. Практичне застосування Прикладного аналізу поведінки.

Тема 6. Окремі аспекти роботи фахівця з корегування поведінки.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усьог	у тому числі					усьог	у тому числі				
		о	л	п	лаб	інд		с.р.	о	л	п	лаб
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Поняття про раннє втручання та психолого-педагогічний супровід розвитку дитини раннього та дошкільного віку з психофізичними порушеннями.												
Тема 1. Основні поняття раннього втручання.	8	2	2			5	10	2				8
Тема 2. Організація надання послуг раннього втручання.		2	2			5	10	2				8
Тема 3. Руховий та психоемоційний розвиток здорової дитини раннього віку.		2	2			4	9		2			7
Тема 4. Основні аспекти мовленнєвого та сенсорного розвитку здорової дитини раннього віку.	8	2	2			4	9		2			7
Тема 5. Психолого-педагогічне вивчення дітей з порушеннями розвитку раннього віку.	8	2	2			4	8					8
Тема 6. Основні засади психолого-педагогічної роботи з дітьми раннього віку.	8	2	2			5	10	2				8
Тема 7. Розвивальні ігри для дітей від народження до 3-х років.		2	2			5	8					8
Модуль 1			2									
Разом за модулем 1		14	16			32	64	6	4			54
Змістовий модуль 2. Поняття про Прикладний аналіз поведінки (АВА) та основні підходи до його реалізації												
Тема 1. Основи прикладного аналізу поведінки (АВА).	9	2	2			5	10	2				8
Тема 2. Принципи послаблення та гасіння поведінки як складові методу Прикладного аналізу поведінки.	9	2	2			5	10	2				8
Тема 3. Основні поняття поведінкового інструментарію. Безпомилкове навчання.	9	2	2			5	10	2				8
Тема 4. Деякі методи формування нової	9	2	2			5	10		2			8

поведінки.												
Тема 5. Практичне застосування Прикладного аналізу поведінки.	9	2	2			5	8					8
Тема 6. Окремі аспекти роботи фахівця з корегування поведінки	11	2	4			5	8					8
Модуль 2	2		2									
Разом за модулем 2	90	12	16			30	56	6	2			48
Всього за семестр	120	26	32			62	120	12	6			102

6.3. Теми практичних (семінарських, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
	Модуль 1. Поняття про раннє втручання та психолого-педагогічний супровід розвитку дитини раннього та дошкільного віку		
1	Тема: Основні поняття раннього втручання. 1.Поняття раннього втручання. 2.Керівні принципи раннього втручання. 3.Міжнародні підходи до організації раннього втручання. 4.Формування системи раннього втручання в різних країнах: а) система РВ у США; б) система РВ у Німеччині; в) система РВ у Португалії; г) система РВ у Канаді. 5.Впровадження системи раннього втручання в Україні. 6.Основні підходи до впровадження раннього втручання відповідно до наказів Міністерства соціальної політики України від 18.02.2021р. № 21 та від 26.03.2021р. № 152	2	
2	Тема: Організація надання послуг раннього втручання. 1.Алгоритм надання послуги РВ (звернення батьків; первинна оцінка потреб дитини та сім'ї; загальні правила організації первинної оцінки). 2.Етапи проведення первинної оцінки; командне обговорення первинної оцінки, вибір робочої команди й координатора роботи з сім'єю; зустріч з батьками: обговорення результатів первинної оцінки й узгодження запиту. 3.Поглиблена оцінка у відповідності до запиту батьків; обговорення з батьками результатів поглибленої оцінки. 4.Реалізація та оцінка ефективності програми РВ. Вихід з програми РВ. 5.Часові рамки надання послуги раннього втручання.	2	
3	Тема: Руховий та психоемоційний розвиток здорової дитини раннього віку. 1.Закономірності рухового розвитку дитини. Рухові рефлекси немовляти. 2.Динаміка рухового розвитку дитини від народження до 1,5	2	2

	<p>року.</p> <p>3.Набуття дитиною навичок складних рухів: біг, ходіння сходами, стрибки, кидки тощо.</p> <p>4.Психоемоційний розвиток у ранньому віці.</p> <p>5.Здатність немовляти будувати стосунки з дорослими.</p> <p>6.Розвиток самостійності маленької дитини.</p>		
4	<p>Тема: Основні аспекти мовленнєвого та сенсорного розвитку здорової дитини раннього віку.</p> <p>1.Закономірності мовленнєвого розвитку та рання комунікація.</p> <p>2.Перехід до активного мовлення та етап вдосконалення мовлення в ранній період.</p> <p>3.Поняття про альтернативну комунікацію.</p> <p>4.Сенсорний розвиток у ранньому віці.</p> <p>5.Поняття про сенсорну інтеграцію та її порушення.</p>		2
5	<p>Тема: Психолого-педагогічне вивчення дітей з порушеннями розвитку раннього віку.</p> <p>1.Значення раннього віку та корекційної допомоги для розвитку дитини із психофізичними порушеннями.</p> <p>2.Ознаки відхилень у розвитку дитини: соціально-емоційний розвиток, слухове та зорове сприйняття, руховий розвиток.</p> <p>3.Ознаки відставання в пізнавальному та передмовному розвитку. Ознаки порушення соціальної взаємодії та повторювальна поведінка.</p> <p>4. Особливості розвитку дитини з порушеннями інтелекту у віці немовляти та ранньому віці.</p> <p>5.Принципи ранньої корекційної роботи.</p> <p>6.Психолого-педагогічне вивчення дітей раннього віку.</p> <p>7.Методи навчання і виховання дітей з інтелектуальною недостатністю раннього віку.</p>	2	
6	<p>Тема: Основні засади психолого-педагогічної роботи з дітьми раннього віку.</p> <p>1.Передумови психолого-педагогічної роботи: предметно-просторове середовище та основні методи роботи.</p> <p>2.Основні напрями психолого-педагогічної роботи з дитиною у віці немовляти (соціально-комунікативний та пізнавальний розвиток).</p> <p>3.Удосконалення мовленнєвого, фізичного та художньо-естетичного розвитку дитини у віці немовляти.</p> <p>4.Основні напрями психолого-педагогічної роботи у ранньому віці (соціально-комунікативний розвиток).</p> <p>5.Підходи до забезпечення пізнавального розвитку дитини раннього віку.</p> <p>6.Особливості психолого-педагогічної роботи в ранньому віці щодо мовленнєвого розвитку.</p> <p>7.Заходи щодо забезпечення фізичного розвитку дитини раннього віку.</p> <p>8.Художньо-естетичний розвиток як складова гармонійного формування дитини раннього віку.</p>	2	
7	<p>Тема: Розвивальні ігри для дітей від народження до 3-х років.</p> <p>1.Роль ігрової діяльності у розвитку дитини раннього віку.</p> <p>2.Ігри, рекомендовані немовлятам від народження до 3-х місяців.</p>	2	

	3.Ігри для розвитку немовлят від 4-х до 6-ти місяців. 4.Корисні ігри для малят від 7-ми до 9-ти місяців. 5.Ігрова діяльність для малюків від 10-ти до 12-ти місяців. 6.Ігри для розвитку дітей від 1-го до 2-х років. 7.Особливості ігрової діяльності дітей від 2-х до 3-х років.		
8	Модульна контрольна робота № 1	2	
	Разом за модулем 1	16	4
Модуль 2. Поняття про Прикладний аналіз поведінки (АВА) та основні підходи до його реалізації			
1	Тема: Основи прикладного аналізу поведінки (АВА). 1.Поняття прикладного аналізу поведінки. 2.Поняття поведінки. Навколишнє середовище. 3.Попередні фактори. Наслідки поведінки. 4.Поняття про принципи поведінки. 5.Принцип підсилення поведінки та його основні характеристики. 6.Види підсилювачів та фактори, які впливають на їх ефективність. 7.Режими підсилення поведінки та їх властивості.	2	
2	Тема: Принципи послаблення та гасіння поведінки як складові методу Прикладного аналізу поведінки 1.Принцип послаблення поведінки. 2.Основоположні характеристики принципу послаблення поведінки. 3.Принцип гасіння поведінки та фактори, які ускладнюють цей процес. 4.Поняття про поведінкові функції. 5.Типи поведінкових функцій.	2	
3	Тема: Поняття поведінкового інструментарію. Безпомилкове навчання. 1.Основні методи поведінкового аналізу. 2.Методи тестування уподобань для пошуку підсилювачів. 3.Види підказок та методика їх використання. 4.Затримана підказка та рівні її інтенсивності. Визначення типу підказки. 5.Використання візуальних стимулів у процесі навчання. 6.Роль візуальних підказок у вирішенні різноманітних навчальних ситуацій (організація візуальних кордонів, структури занять, навколишнього середовища, підсилення поведінки тощо).	2	
4	Тема: Деякі методи формування нової поведінки. 1.Формування нової поведінки. 2.Метод випадкового навчання. 3.Метод покрокового навчання. 4.Визначення базового рівня навички та процедура навчання навичкам за допомогою прямого способу покрокового навчання з допомогою фізичної підказки. 5.Процедура реалізації зворотного способу покрокового методу з допомогою фізичної підказки. 6.Тотальний метод покрокового навчання за допомогою моделювання і жестової підказки. Моделювання програми в залежності від прогресу.	2	2
5	Тема: Метод блоків. Практичне застосування Прикладного	2	

	аналізу поведінки. 1.Метод блоків для навчання дітей з аутизмом. 2.Процедура навчання за допомогою методу блоків. 3.Визначення початкового рівня розвитку дитини. 4.Вибір цілей навчання. Програма для дітей з глибокою затримкою розвитку. 5.Правильне формулювання навчальної цілі. Програма для дитини з середньою затримкою розвитку. 6.Програма для дитини з окремими труднощами у розвитку.		
6	Тема: Окремі аспекти роботи фахівця з поведінки. 1.Коригування поведінки. 2.Оперативне визначення поведінки. 3.Способи вимірювання поведінки (пряме вимірювання). 4.Способи вимірювання поведінки (непряме вимірювання та метод інтервалів) 5.Візуальна інтерпретація прогресу.	2	
7	Тема: Захист індивідуальних та групових проєктів.	2	
8	Модульна контрольна робота № 2.	2	
	Разом за модулем	16	2
	Всього за семестр	32	6

6.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
Модуль1. Поняття про раннє втручання та психолого-педагогічний супровід розвитку дитини раннього та дошкільного віку			
1	Основні поняття раннього втручання.	5	8
2	Організація надання послуг раннього втручання.	5	8
3	Руховий та психоемоційний розвиток здорової дитини раннього віку.	4	7
4	Основні аспекти мовленнєвого та сенсорного розвитку здорової дитини раннього віку.	4	7
5	Психолого-педагогічне вивчення дітей з порушеннями розвитку раннього віку.	4	8
6	Основні засади психолого-педагогічної роботи з дітьми раннього віку.	5	8
7	Розвивальні ігри для дітей від народження до 3-х років.	5	8
	Разом за модулем 1	32	54
Модуль 2. Поняття про Прикладний аналіз поведінки (АВА) та основні підходи до його реалізації			
1	Основи прикладного аналізу поведінки (АВА).	5	8
2	Принципи послаблення та гасіння поведінки як складові методу Прикладного аналізу поведінки.	5	8
3	Поняття поведінкового інструментарію. Безпомилкове навчання	5	8
4	Деякі методи формування нової поведінки	5	8
5	Метод блоків. Практичне застосування Прикладного аналізу поведінки.	5	8
6	Окремі аспекти роботи фахівця з поведінки.	5	8
	Разом за модулем 2	30	48
	Всього	62	102

6.5. Індивідуальні завдання

Модуль 1. Поняття про раннє втручання та психолого-педагогічний супровід розвитку дитини раннього та дошкільного віку з психофізичними порушеннями

Пройти безкоштовний вебінар на порталі EdEra «Вступ до раннього втручання» (20 год.), здати підсумкове тестування, отримати сертифікат.

Сертифікат вислати на електронну пошту викладача до термінів проведення модульної контрольної роботи № 1.

Модуль 2. Поняття про Прикладний аналіз поведінки (АВА) та основні підходи до його реалізації

Групові завдання для самостійної роботи

Для виконання завдань студенти об'єднуються у підгрупи по 2 особи, обсяг роботи у кожній підгрупі ділиться на паритетній (рівноправній) основі. Кожна тема передбачає підготовку реферату згідно вимог та презентацію. Захист виконання індивідуального завдання буде на останньому практичному занятті.

Теми завдань:

- 1.Формування системи раннього втручання у країнах Європи (на прикладі двох країн).
- 2.Руховий розвиток здорових дітей раннього віку (від народження до 3-х років). Рухові рефлекси немовлят.
- 3.Пізнавальний та мовленнєвих розвиток дітей раннього віку (від народження до 3-х років).
- 4.Календар розвитку здорової дитини (від народження до 1,5 року): пізнавальний, соціальний, мовленнєвий та фізичний розвиток.
- 5.Календар розвитку здорової дитини (від 1,5 року до 3-х років) пізнавальний, соціальний, мовленнєвий та фізичний розвиток.
- 6.Ознаки відхилень у розвитку дитини: соціально-емоційний, руховий та пізнавальний розвиток, слухове та зорове сприйняття, порушення соціальної взаємодії.
- 7.Психолого-педагогічна робота з дітьми, що мають порушення психофізичного розвитку, від народження до 1,5 року.
- 8.Психолого-педагогічна робота з дітьми, що мають порушення психофізичного розвитку, у віці від 1,5 року до 3-х років.
- 9.Ігрова діяльність з метою розвитку для малюків від народження до одного року.
- 10.Ігри для розвитку дітей від одного до трьох років.
11. Основні положення теорії сенсорної інтеграції та сенсорної терапії.
- 12*. Денверська модель раннього втручання для дітей з аутизмом.
- 13*. Основні засади Монтесорі-терапії для дітей з порушеннями психофізичного розвитку.
- 14*. Розвиток мовлення немовленневої дитини за Денверською моделлю раннього втручання.

Завдання позначені значком * є необов'язковими з огляду на їх об'ємність і складність.

Вимоги до реферату

Реферат виконується самостійно студентом за однією із запропонованих тем (теми різних студентів у групі не повторюються) впродовж вивчення дисципліни до проведення модульного контролю. Захист реферату проходить на практичному занятті, якщо тема реферату розкриває деякий аспект проблеми, що обговорюється на цьому занятті, або на консультації впродовж семестру. У тексті реферату є посилання на джерела, що включені до списку літератури, за зразком [1, с.57].

Оформлення реферату: реферат друкується на комп'ютері на листках формату А4, гарнітура Times New Roman 14пт. Інтервал між рядками – 1,5. Поля: ліве – 2,0 см; праве – 2,0 см; верхнє – 2.0 см; нижнє – 2,5 см, розміщення тексту за шириною.

Обсяг реферату – до 15 сторінок.

Список використаних джерел складається в алфавітному порядку відповідно до існуючих стандартів бібліографічного опису (див.: ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».).

Використання в рефераті видань мовою держави-агресора не допускається. Забороняється цитування в тексті та внесення до бібліографічних списків тих джерел, які опубліковані російською мовою в будь-якій країні, а також джерел іншими мовами, якщо вони опубліковані на території росії та білорусі.

Оцінювання реферату та його захисту – до 20 балів (10 балів за зміст реферату та його оформлення, 10 балів за захист та презентацію).

Структура реферату:

- 1.Титульна сторінка.
- 2.Зміст або план реферату.
- 3.Вступ.
- 4.Параграфи за темою реферату (не менше 2-х).
- 5.Висновок.
- 6.Література.

Виконані роботи необхідно здати на перевірку до терміну проведення модульної контрольної роботи № 2 (у роздрукованому вигляді з відповідними матеріалами або в електронному вигляді на адресу klyap.marianna@uzhnu.edu.ua).

При виконанні завдання необхідно дотримуватися принципу академічної доброчесності.

Питання для модульних та підсумкового контролів

Модуль1. Поняття про раннє втручання та психолого-педагогічний супровід розвитку дитини раннього та дошкільного віку

- 1.Поняття раннього втручання.
- 2.Керівні принципи раннього втручання.
- 3.Міжнародні підходи до організації раннього втручання.
4. Впровадження системи раннього втручання в Україні.
- 5.Алгоритм надання послуги РВ (звернення батьків; первинна оцінка потреб дитини та сім'ї; загальні правила організації первинної оцінки).
- 6.Етапи проведення первинної оцінки; командне обговорення первинної оцінки, вибір робочої команди й координатора роботи з сім'єю; зустріч з батьками: обговорення результатів первинної оцінки й узгодження запиту.
- 7.Поглиблена оцінка у відповідності до запиту батьків; обговорення з батьками результатів поглибленої оцінки.
- 8.Реалізація та оцінка ефективності програми РВ. Вихід з програми РВ.
- 9.Закономірності рухового розвитку дитини. Рухові рефлексії немовляти.
- 10.Динаміка рухового розвитку дитини від народження до 1,5 року.
- 11.Набуття дитиною навичок складних рухів: біг, ходіння сходами, стрибки, кидки тощо.
- 12.Психоемоційний розвиток у ранньому віці.
- 13.Здатність немовляти будувати стосунки з дорослими.
- 14.Розвиток самостійності маленької дитини.
- 15.Закономірності мовленнєвого розвитку. Довербальний період.
- 16.Перехід до активного мовлення та етап вдосконалення мовлення в ранній період.
- 17.Поняття про альтернативну комунікацію.
- 18.Сенсорний розвиток у ранньому віці.
19. Поняття про сенсорну інтеграцію та її порушення.
- 20.Значення раннього віку та корекційної допомоги для розвитку дитини із психофізичними порушеннями.

21. Ознаки відхилень у розвитку дитини: соціально-емоційний розвиток, слухове та зорове сприйняття, руховий розвиток.
22. Ознаки відставання в пізнавальному та передмовному розвитку.
23. Ознаки порушення соціальної взаємодії та повторювальна поведінка.
24. Особливості розвитку дитини з порушеннями інтелекту у віці немовляти та ранньому віці.
25. Принципи ранньої корекційної роботи.
26. Психолого-педагогічне вивчення дітей раннього віку.
27. Методи навчання і виховання дітей з інтелектуальною недостатністю раннього віку.
28. Передумови психолого-педагогічної роботи: предметно-просторове середовище та основні методи роботи.
29. Основні напрями психолого-педагогічної роботи з дитиною у віці немовляти (соціально-комунікативний та пізнавальний розвиток).
30. Удосконалення мовленнєвого, фізичного та художньо-естетичного розвитку дитини у віці немовляти.
31. Основні напрями психолого-педагогічної роботи у ранньому віці (соціально-комунікативний розвиток).
32. Підходи до забезпечення пізнавального розвитку дитини раннього віку.
33. Особливості психолого-педагогічної роботи в ранньому віці щодо мовленнєвого розвитку.
34. Заходи щодо забезпечення фізичного розвитку дитини раннього віку.
35. Художньо-естетичний розвиток як складова гармонійного формування дитини раннього віку.
36. Роль ігрової діяльності у розвитку дитини раннього віку.
37. Ігри, рекомендовані немовлятам від народження до 3-х місяців.
38. Ігри для розвитку немовлят від 4-х до 6-ти місяців.
39. Корисні ігри для малят від 7-ми до 9-ти місяців.
40. Ігрова діяльність для малюків від 10-ти до 12-ти місяців.
41. Ігри для розвитку дітей від 1-го до 2-х років.
42. Особливості ігрової діяльності дітей від 2-х до 3-х років.

Модуль 2. Поняття про Прикладний аналіз поведінки (АВА) та основні підходи до його реалізації

1. Поняття прикладного аналізу поведінки.
2. Поняття поведінки. Навколишнє середовище.
3. Попередні фактори. Наслідки поведінки.
4. Поняття про принципи поведінки.
5. Принцип підсилення поведінки та його основні характеристики.
6. Види підсилювачів та фактори, які впливають на їх ефективність.
7. Режимы підсилення поведінки та їх властивості.
8. Принцип послаблення поведінки.
9. Основоположні характеристики принципу послаблення поведінки.
10. Принцип гасіння поведінки та фактори, які ускладнюють цей процес.
11. Поняття про поведінкові функції.
12. Типи поведінкових функцій.
13. Основні методи поведінкового аналізу.
14. Основні методи поведінкового аналізу.
15. Методи тестування уподобань для пошуку підсилювачів.
16. Види підказок та методика їх використання.
17. Затримана підказка та рівні її інтенсивності. Визначення типу підказки.
18. Використання візуальних стимулів у процесі навчання.
19. Роль візуальних підказок у вирішенні різноманітних навчальних ситуацій (організація візуальних кордонів, структури занять, навколишнього середовища, підсилення поведінки тощо).
20. Формування нової поведінки.

- 21.Метод випадкового навчання.
- 22.Метод покрокового навчання.
- 23.Визначення базового рівня навички та процедура навчання навичкам за допомогою прямого способу покрокового навчання з допомогою фізичної підказки.
- 24.Процедура реалізації зворотного способу покрокового методу з допомогою фізичної підказки.
- 25.Тотальний метод покрокового навчання за допомогою моделювання і жестової підказки. Моделювання програми в залежності від прогресу.
- 26.Метод блоків для навчання дітей з аутизмом.
- 27.Процедура навчання за допомогою методу блоків.
- 28.Визначення початкового рівня розвитку дитини.
- 29.Вибір цілей навчання. Програма для дітей з глибокою затримкою розвитку.
- 30.Правильне формулювання навчальної цілі. Програма для дитини з середньою затримкою розвитку.
- 31.Програма для дитини з окремими труднощами у розвитку.
- 32.Коригування поведінки.
- 33.Оперативне визначення поведінки.
- 34.Способи вимірювання поведінки (пряме вимірювання).
- 35.Способи вимірювання поведінки (непряме вимірювання та метод інтервалів).

Приклади практичних завдань до білетів

- 1.Скласти план спостереження за дитиною віком 6 місяців щодо відповідності віковим нормам розвитку.
- 2.Розробити вправи для розвитку мовлення здорової дитини віком 1,5 року.
- 3.Розробити вправи для сенсорного розвитку дитини з порушеннями інтелекту віком 3 роки.
- 4.Запропонувати шляхи створення розвиваючого середовища вдома для дитини молодшого дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями.
- 5.Розробити комплекс корекційно-розвивальних вправ (2-3) для розвитку наочно-дійового мислення дитини середнього дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями.
- 6.Скласти комплекс вправ ранкової гімнастики для дітей старшого дошкільного віку з порушеннями інтелекту.
- 7.Скласти ігрові завдання для дітей з інтелектуальними порушеннями для розвитку пам'яті.
- 8.Скласти ігрові завдання для дитини віком 2-3 роки для розвитку основних сенсорних систем.
- 9.Описати спосіб визначення підкріплювача методом тестування відповідно до методу АВА.
10. Проаналізувати спосіб гасіння небажаної поведінки на конкретному прикладі згідно з методикою АВА.
11. Складіть процедуру навчання навичці складання наплічника в садочок за допомогою методу покрокового навчання з використанням обраного виду підказки.
12. Опишіть процедуру навчання назви іграшок за допомогою методу блоків.

7. ФОРМИ І МЕТОДИ НАВЧАННЯ

При вивченні дисципліни використовуються традиційні та проблемні лекції, семінари, ситуаційні завдання, самостійна позааудиторна робота (написання рефератів, підготовка презентацій, неформальне навчання), групові проєкти, консультації. У ролі неформального навчання рекомендується приєднуватися до вебінарів щодо корекційно-розвиткової роботи з дітьми раннього та дошкільного віку на платформах «Освіторія», «На урок», EdEra тощо, зокрема вебінар «Вступ до раннього втручання» на платформі EdEra.

8. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

1. Технічні засоби: комп'ютер, проектор.
2. Обладнання: екран, фліп-чарт.
3. Програмне забезпечення: Google Meet для дистанційного навчання

9. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Гра не тільки для забави. Посібник для батьків. БФ «Інститут раннього втручання».
2. Кукуруза Г.В. Психологічна модель раннього втручання: допомога сім'ям, що виховують дітей раннього віку з порушеннями розвитку: монографія. – Х.: Точка, 2013. – 244 с. <https://rvua.com.ua/media/144/a5432393cd1a9048a4e64e3abdd939d.pdf>
3. Максименко Д.С. Ігри та ігрові завдання для дітей раннього віку з обмеженими можливостями здоров'я. К.: Центр учбової літератури, 2018. 120 с.
4. Масару Ібука. Після трьох уже пізно. Київ: Видавничий дім Сварог, 2020. 152 с.
5. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: «Академвидав», 2006. – 456 с. (Альма-матер).
6. Поніманська Т.І., Дичківська І.М. Дошкільна педагогіка. Практикум. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, спеціальність «Дошкільне виховання». – К.: Видавничий Дім «Слово», 2007. – 352 с.
7. Ранній розвиток дитини. Посібник для батьків. БФ «Інститут раннього втручання».
8. Рекомендовані практики раннього втручання. URL: <https://www.eurlyaid.eu/eciguidebook-englishversion/>
9. Сак Т.В. Особлива дитина: від народження до 6 років. Поради батькам. – К.: Літера ЛТД, 2006. – 144 с.
10. Формування політики раннього втручання. Тренінговий модуль/Кол. авторів: Л.Ю. Байда, Є.Б. Павлова, О.Л. Іванова, Г.В. Кукуруза. – К., 2017. – 62 с. <https://rvua.com.ua/media/399/887f6cc572ca029233d9533cb90bfa78.pdf>

Допоміжна література

1. Айрес Дж. Дитина і сенсорна інтеграція. Розуміння прихованих проблем розвитку з практичними рекомендаціями для батьків і спеціалістів /Е. Джин Айрес за участі Джеффа Роббінса; пер. З англ. Т. Колеснік. – Київ: Видавництво Ростислава Бурлаки, 2024. – 280 с.
2. Барбера, Мері Лінч. Дитячий аутизм та вербально-поведінковий підхід. Київ: Видавничий дім «СВАРОГ», 2023. 268 с.
3. Кисла О.Ф. Корекційна педагогіка: навч. посібник / О.Ф. Кисла. – К.: Кондор-Видавництво, 2015. – 320 с.
4. Максименко Д.С. Як правильно вчити дитину розмовляти. К.: Центр учбової літератури, 2022. 198 с.
5. Миронова С.П. Методика корекційної роботи при порушеннях пізнавальної діяльності: підручник / С.П.Миронова. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2014. – 260 с.
6. Нагорна О.Б. Особливості корекційно-виховної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами./О.Б. Нагорна. – Рівне, 2016. – 198 с.
7. Саллі Дж. Роджерс, Джеральдін Доусон, Лорі А. Вісмара. Денверська модель раннього втручання для дітей з аутизмом. Як у процесі повсякденної взаємодії навчити дитину грати,

спілкуватися і вчитися./ Саллі Дж. Роджерс, Джеральдін Доусон, Лорі А. Вісмара. – Київ: «СВАРОГ», 2023. – 554 с.

8. Сансон Патрік. Психопедагогіка та аутизм: досвід роботи з дітьми та дорослими. Київ: «СВАРОГ», 2023. 212 с.

Інформаційні ресурси з мережі Інтернет

1. Про дошкільну освіту: Закон України від 06 червня 2024 № 3788-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text>

2. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>

3. Програма розвитку дітей дошкільного віку з розумовою відсталістю. URL: <http://old.mon.gov.ua/.../Програма%20розвитку%20для%20дітей%20дошкільного%20віку>.

4. Програма розвитку дітей раннього та дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями /О.В. Чеботарьова, Г.О. Блеч, І.В. Гладченко, І.В. Бобренко, С.В. Трикоз, О.І. Мякушко, І.В. Сухіна, Н.С. Бабій, Н.П. Цимбалюк, І.Д. Лукачук та ін.: За наук. Ред. О.В. Чеботарьової, І.В. Гладченко. Київ: ІССП імені Миколи Ярмаченка НАПП України, 2023. 438 с. URL: <https://ispukr.org.ua/?p=11295>

5. Комплексна програма розвитку дітей дошкільного віку з аутизмом «Розквіт». URL: <https://mon.gov.ua>programy-rozvytku-ditey>

6. Програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами дошкільного віку. URL: <https://imzo.gov.ua>osvita>korektsiyni-programi>>

7. Програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку «Віконечко». URL: <https://lib.iitta.gov.ua>eprint>>

8. «Про затвердження порядку організації діяльності інклюзивних груп у ЗДО». Постанова Кабінету міністрів України від 28 липня 2021 р. № 769 .URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-2019-%D0%BF#Text>

9. «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету міністрів України щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами». Постанова Кабінету міністрів України від 21 липня 2021 р. №765. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/765-2021-%D0%BF#Text>

10. «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо впровадження практики надання послуги раннього втручання для забезпечення розвитку дитини, збереження її здоров'я та життя». Наказ Мінсоцполітики України від 18.02.2021 № 92. URL: <https://www.msp.gov.ua/documents/5948.html?PrintVersion>

11. «Про внесення змін до Методичних рекомендацій щодо впровадження практики РВ для забезпечення...» Наказ Мінсоцполітики від 26.03.2021 р. № 152/ URL: <https://www.msp.gov.ua/documents/5995.html>

12. «Про схвалення Концепції створення та розвитку системи раннього втручання»/ Розпорядження КМУ від 26.05.2021р. № 517-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/517-2021-%D1%80#Text>

13. «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції створення та розвитку системи раннього втручання на період до 2026 року». Розпорядження КМУ від 15.09.2021р. № 1117-р/ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1117-2021-%D1%80#Text>

**Результати перегляду
робочої програми навчальної дисципліни**

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ___).
(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «___» _____ 20___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ___).
(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «___» _____ 20___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ___).
(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «___» _____ 20___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ___).
(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «___» _____ 20___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)